

Nr 530

Av herr **Hedlund m. fl.**, om återställande av viss tidigare kostnadsfördelning mellan staten och kommunerna, m. m.

(Lika lydande med motion nr 450 i Första kammaren)

Det nuvarande skattetrycket är efter den allmänna omsättningsskattens införande orimligt hårt. Med den allmänna omsättningsskatten ökades det statliga skattetrycket med cirka 1 miljard kronor. Därtill kommer, att de kommunala utdebiteringarna under senare år måst höjas väsentligt, till mycket stor del till följd av statliga beslut. Det är enligt vår mening nödvändigt, att strävandena inriktas på att snarast möjligt skapa förutsättningar för skattesänkningar, såväl av statsskatten som av kommunalskatten.

Statsinkomsterna för budgetåret 1961/62 beräknas i finansplanen till cirka 16,5 miljarder kronor, vilket är cirka 1 miljard mer än den i fjolårets statsverksproposition beräknade inkomstsumman. Överskottet på driftbudgeten för nästkommande budgetår skall dock enligt finansplanen beräknas uppgå till endast 242 milj. kronor. Den sammanlagda nettoökningen av anslagen på driftbudgeten jämfört med riksstaten för 1960/61 uppgår för nästa budgetår till i runt tal 660 milj. kronor. Enligt den långsiktsbedömning, som redovisas i finansplanen, skulle vid en jämn konjunkturutveckling statens inkomst- och utgiftsökningar balansera. Utrymme för skattesänkningar skulle enligt finansplanen sålunda inte föreligga. Budgetperspektivet ger dock, uttalar finansministern, för de närmaste åren ej anledning att aktualisera några skattehöjningar, varvid emellertid reservation göres för de speciella statsfinansiella påfrestningar, som reformerna inom ålders- och invalidpensioneringen kan komma att medföra.

Det står naturligtvis klart, att de ökade uppgifter, som samhället måste påtaga sig i fråga om t. ex. utbildningen, kraftförsörjningen och väguppbyggnaderna samt tillgodoseende av eftersatta gruppers behov, måste bli kostnadskrävande. Men lika klart måste det vara, att den statliga utgiftsexpansionen måste hållas tillbaka, så att utrymme för skattesänkningar kan uppnås. Vår bedömning är att möjligheterna till sparsamhet med statliga utgifter inte tillvaratagits på tillfredsställande sätt i det framlagda budgetförslaget. Från vårt håll har i andra motioner besparingsförslag framförts på ett par väsentliga punkter. Skall den statliga utgiftsexpansionen kunna hållas tillbaka på ett effektivt sätt, måste detta ske vid budgetarbetet i Kungl. Maj:ts kansli. Det är enligt vår mening nödvändigt att så sker.

I detta sammanhang vill vi för det nästkommande budgetåret — utöver vad som förordats i andra motioner från vårt håll — endast framhålla, att den i finansplanen förutsatta minskningen av reservationsmedelsbehållningarna med 100 milj. kronor bör undvikas.

Strävandena till skattesänkning måste, såsom vi framhållit, gälla såväl den statliga som den kommunala beskattningen. Vad den förstnämnda beträffar bör en sänkning av skattetrycket i första hand kunna uppnås genom en höjning av de skattefria ortsavdragen. En grundläggande princip för vårt beskattningssystem skall vara att skatt skall utgå efter bärkraft, d. v. s. efter förmåga att bära samhällskostnaderna. Dessutom har emellertid ansetts, att en viss minimiinkomst, existensminimum, skall vara helt befriad från skatt. För detta har införts de s. k. ortsavdragen, vilka fr. o. m. 1958 är lika stora för såväl den kommunala som den statliga beskattningen. Ortsavdragen kan emellertid i nuvarande läge inte sägas motsvara det realvärde de en gång hade. Trots en fortgående penningvärdeförsämring har ortsavdragen bibehållits oförändrade sedan 1953 med undantag för den enligt andra grunder motiverade höjningen av de kommunala ortsavdragen 1958. Reellt kan alltså sägas, att gränsen för den skattefria »botteninkomsten» sänkts ganska avsevärt. Då ett betydande antal människor i vårt land ännu har relativt små inkomster, vid och under 5 000 kr., synes det oss angeläget att ortsavdragen på sikt höjes till exempelvis 5 000 kr. för gift inkomsttagare räknat efter nuvarande ortsgrupp 5. Med hänsyn till de återverkningar en sådan höjning av ortsavdragen skulle medföra i skattebortfall för staten och kommunerna bör den anpassas till det långsiktiga budgetarbetet. En successiv höjning av ortsavdragen upp till nämnda 5 000 kronor, förslagsvis i fyra eller fem etapper, synes oss möjlig att genomföra. Med tanke på den kommunala hushållningens problem — och därvid främst det ojämnt fördelade skatteunderlaget — bör emellertid övervägas någon form av statlig skatteersättning till kommunerna för bortfallet av skatteunderlaget i samband med att ortsavdragen höjes.

Det är enligt vår mening angeläget, att regeringen utarbetar och förelägger riksdagen en plan för en sådan successiv höjning av de skattefria ortsavdragen i syfte att uppnå skattesänkning.

För det stora flertalet inkomsttagare är kommunalskatten den hårdaste skattebördan. En sänkning av kommunalskatten framstår från den synpunkten som desto angelägnare, särskilt vad beträffar landskommunerna i allmänhet. Den hårda kommunalskatten är, såsom framhållits, till mycket stor del en följd av statliga beslut och av att de särskilda statsbidragen till följd av penningvärdeförsämringen inte längre svarar mot den ursprungligen avsedda kostnadsfördelningen mellan stat och kommun.

Landskommunerna har — på grund av sitt i genomsnitt lägre skatteunderlag — dubbelt så höga kostnader (per skattekrona) för det *obligatoriska skolväsendet* som stadskommunerna. Genom bidragsreglernas kon-

struktion har statsbidragens skatteutjämnande verkan dessutom i viss mån gått förlorad på så sätt att landskommunerna fått sin bidragsprocent sänkt. Den minskning av bidragsprocenten som här skett, jämfört med år 1948, beräknas ha medfört en årlig kommunal utgiftsökning med i genomsnitt 65 milj. kr. för åren 1957—1959.

Vad gäller bidraget till kommunernas kostnader till *skolmåltider* har statsbidragsprocenten sänkts från 70 procent 1948 till ca 15 procent 1960.

Detsamma gäller statsbidraget till *skolbyggnader*. Där har 1945 års riksdag fastställt principen om en hälftindelning av dessa kostnader mellan stat och kommun. F. n. är emellertid statsbidragsprocenten nere i 37 procent, innebärande en årlig utgiftsökning för kommunerna med ca 40 milj. kr.

På samma sätt har kommunernas andel av *folkpensionskostnaderna* ökat. Medan kommunernas utgifter för detta ändamål 1948 var 79 milj. kr. eller 37,3 procent av de totala kostnaderna var de 1959 367 milj. kr. eller 55,6 procent av totalkostnaderna. Här, liksom vad det gäller övriga kommunala utgiftsökningar, har de nya kostnaderna genom variationerna i skatteunderlaget fördelats mycket ojämnt på invånarna i olika kommuner. Sålunda varierar i dag de kommunala folkpensionskostnaderna i olika kommuner mellan ca 0,25 och 3,20 kr. per skattekrona.

F. n. utgår 45 milj. kr. i statsbidrag till *vatten- och avloppsledning*. Genom den långa väntetiden på dessa statsbidrag, f. n. mellan 6 och 7 år, kan emellertid beräknas att omkring en tredjedel eller något mera av dessa statsbidrag kommer att tas i anspråk för extra ränteutgifter. För att i någon mån råda bot mot den betydande eftersläpningen på detta område kommer bidragskvoten att sänkas från nuvarande 50 procent av anläggningskostnaden till ca 20 procent av densamma vid mitten av 60-talet. I stort kan denna sänkning också sägas gå ut över de mindre skattekraftiga kommunerna, vilka ännu inte kunnat ordna sin vatten- och avloppsfråga.

På *landstingssidan* kan som exempel nämnas bl. a. statsbidragen till anstalter för vård av kroniskt sjuka, till epidemisjukvården och till folktandvården. Statsbidragen till anstalterna för vården av *kroniskt sjuka* motsvarade 1927 ca 33 procent av driftkostnaderna, medan de i dag utgör endast 5—6 procent. Medan statsbidraget sedan 1927 bibehållits vid 1,50 kr. per vårddag har driftkostnaderna under tiden 1946—1958 ökat från 8 till 25,90 kr. per vårddag. För *epidemisjukvården*, där statsbidraget allt fortfarande utgår med 2 kr. per vårddag, har driftkostnaderna under tiden 1946—1958 ökat från 13,50 till 52,30 kr. per vårddag. Till *folktandvården* utgår sedan 1950 ett oförändrat statsbidrag med 16 kr. per fullständigt behandlat barn, medan kostnaderna även där har ökat väsentligt.

För att en angelägen kommunalskattesänkning skall kunna genomföras är det nödvändigt, att den ursprungligen avsedda kostnadsfördelningen mellan stat och kommun återställs. Kungl. Maj:t bör utarbeta och före-

lägga riksdagen plan för successivt återställande av den kostnadsfördelning mellan staten och kommunerna, som avsågs när ovan nämnda och andra särskilda statsbidrag fastställdes.

Med stöd av vad ovan anförts får vi hemställa,

att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla dels om åtgärder i syfte att för budgetåret 1961/62 begränsa utgifterna, så att överskridanden av anslag och minskningar av reservationsmedelsbehållningar undvikas, dels om utarbetande och framläggande av plan för successivt återställande av den kostnadsfördelning mellan staten och kommunerna, som avsågs vid fastställande av grunderna för de särskilda statsbidragen till kommunerna, i syfte att uppnå sänkning av kommunalskatterna.

Stockholm den 26 januari 1961

Lars Eliasson
i Sundborn

Nils G. Hansson
i Skegrie

Gunnar Hedlund
Harald Larsson
i Hedenäset